

ΠΜΣ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ ΠΑΝΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

«Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ»

ΜΑΘΗΜΑ: «Πόλη και εγκληματικότητα, αίσθημα ανασφάλειας και τιμωρητικότητα»

ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ: Καθηγήτρια Χριστίνα Ζαραφωνίτου

ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

[ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΦΑΚΕΛΟΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ]

I. ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Η αστακή εγκληματικότητα, με τα ιδιαίτερα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά της, συνεχίζει να αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό και επίκαιρο εγκληματολογικό ζήτημα. Στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού αυτού μαθήματος προσεγγίζονται σφαιρικά οι διάφορες όψεις του φαινομένου, μέσα από τα πορίσματα των σύγχρονων εγκληματολογικών ερευνών. Το ενδιαφέρον επικεντρώνεται τόσο στην αστακή εγκληματικότητα στις πόλεις, μέσα από την εννοιολογική της οριοθέτηση, την εξέλιξή της και τις διαστάσεις της όσο και στις άτυπες κοινωνικές αντιδράσεις και ιδιαίτερα στο φόβο του εγκλήματος. Ο προβληματισμός εστιάζεται στη μορφή που παίρνει η σχέση μεταξύ των δύο αυτών κοινωνικών φαινομένων και στους παράγοντες οι οποίοι επιδρούν στη δημιουργία ή/και έντασή τους. Εξετάζονται τα επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα που αφορούν τόσο την εγκληματικότητα των αστακών κέντρων όσο και το «φόβο του εγκλήματος» και αναλύονται κριτικά οι έννοιες της «διακινδύνευσης», της «υποκειμενικής πρόσληψης του κινδύνου», του «ευάλωτου», κάτω απ' το πρίσμα της αλληλόδρασης μιας σειράς ατομικών και κοινωνικών παραγόντων (φύλο, ηλικία, κοινωνικο-οικονομική κατάσταση, επίπεδο μόρφωσης, τόπος και μορφή κατοικίας κλπ). Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται, επίσης, στο ρόλο που διαδραματίζουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη δημιουργία αισθημάτων ανασφάλειας και 'ηθικού πανικού', καθώς και στις επιπτώσεις που έχει στις στάσεις των πολιτών η κλονισμένη εμπιστοσύνη τους απέναντι στους φορείς άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος. Η προσέγγιση του θέματος συμπληρώνεται μέσα και από την εξέταση των συνεπειών του φόβου του εγκλήματος σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο και κατά κύριο λόγο στις τιμωρητικές στάσεις των πολιτών καθώς και στην αντεγκληματική πολιτική.

Κύριες θεματικές ενότητες:

➤ **Επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα σχετικά με τα αντικείμενα του μαθήματος**

-Θεωρητικές προσεγγίσεις και μεθοδολογικά ζητήματα της εγκληματολογικής έρευνας στους παρακάτω τομείς.

➤ **Αστεακή εγκληματικότητα**

-Από τη Σχολή του Σικάγου στην Περιβαλλοντική Εγκληματολογία

-Σχέση πόλης και εγκληματικότητας (ερευνητικά δεδομένα - τεχνικές χαρτογράφησης – σχέση με περιβαλλοντική πρόληψη)

-Ποσοτικές διαστάσεις σε Ελλάδα και Ευρώπη (συγκριτική προσέγγιση)

-Ποιοτικά χαρακτηριστικά (είδη αδικημάτων - έγκλημα του δρόμου-αντικοινωνικότητες)

➤ **Ανασφάλεια**

-Εννοιολογική οριοθέτηση

-Εξηγητικοί παράγοντες (αστεακό περιβάλλον, θυματοποίηση, ΜΜΕ, εμπιστοσύνη στην αστυνομία κλπ)

-Συνέπειες (σε ατομικό, συλλογικό επίπεδο και στην αντεγκληματική πολιτική : συμμετοχικά μοντέλα - κοινοτική αστυνόμευση- μηδενική ανοχή)

➤ **Τιμωρητικότητα**

-Εννοιολογική οριοθέτηση

-Είδη και μορφές τιμωρητικότητας

-Συσχέτιση με αστεακή εγκληματικότητα, θυματοποίηση, ανασφάλεια (έρευνες)

-Συνέπειες στην αντεγκληματική πολιτική

II. ΤΡΟΠΟΣ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

Απαλλακτικές εργασίες, οι οποίες παρουσιάζονται πριν την ολοκλήρωσή τους στο πλαίσιο του μαθήματος.

Στη συνολική αξιολόγηση λαμβάνεται, επίσης, υπ' όψιν η παρουσία και συμβολή κατά τη διάρκεια των μαθημάτων και των δραστηριοτήτων που υλοποιούνται στο πλαίσιο αυτό.

III. ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΝΤΑΣΣΟΝΤΑΙ ΟΙ ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

- Περιβαλλοντική Εγκληματολογία: Από τη οικολογική προσέγγιση της εγκληματικότητας στις σύγχρονες έρευνες ενδοαστιακής κατανομής της, σε Ελλάδα και Ευρώπη.
- Ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά της «εγκληματικότητας του δρόμου».
- Τεχνικές χαρτογράφησης της εγκληματικότητας.
- Μεθοδολογικά ζητήματα της γεωγραφικής/κοινωνιολογικής ανάλυσης της εγκληματικότητας.
- Περιβαλλοντική Εγκληματολογία και τοπικές πολιτικές πρόληψης της εγκληματικότητας.
- Άτυπες κοινωνικές αντιδράσεις απέναντι στο εγκληματικό φαινόμενο: Ανασφάλεια-Φόβος του εγκλήματος.
- Εμπειρική διερεύνηση του κοινωνικού φαινομένου του φόβου του εγκλήματος: Έρευνες θυματοποίησης- Έρευνες στάσεων και αναπαραστάσεων.
- Ο φόβος του εγκλήματος ως κατ' εξοχήν αστιακό φαινόμενο. Ο ρόλος της μεταβλητής «μέγεθος οικισμού».
- «Ευάλωτο» και ανασφάλεια. Ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά των υποκειμένων του φόβου του εγκλήματος.
- Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ο «ηθικός πανικός».
- Στάσεις των πολιτών απέναντι στο Σύστημα Απονομής της Ποινικής Δικαιοσύνης και φόβος του εγκλήματος.
- Συνέπειες του φόβου του εγκλήματος σε ατομικό επίπεδο: Τιμωρητικότητα-Ρατσισμός-Ξενοφοβία-Ιδιωτικοποίηση της ασφάλειας.
- Συνέπειες του φόβου του εγκλήματος στην αντεγκληματική πολιτική: Πολιτικές ασφάλειας και επέκταση του πεδίου άσκησης του κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος.

IV. ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Baldwin J. & Bottoms A.E., *The urban criminal*, Tavistock Publ., 1976.

Balkin S., "Victimization rates, safety and fear of crime", *Social problems*, 26/1979, σ.σ.343-358.

Bellair P., "Informal surveillance and street crime: A complex relationship", *Criminology*, 28/2000, σ.σ.137-167.

Boggs A., "Urban crime patterns", *American Sociological Review*, 30/1965, σ.σ.899-908.

Box St., Hale Ch. & Andrews G., "Explaining fear of crime", *British Journal of Criminology*, 28/1988, σ.σ.340-356.

Brantingham P.&P., *Environmental Criminology*, B.Hills, California, Sage Publ., 1981.

Brantingham P.&P., *Patterns in crime*, MacMillan Publ., N.York, 1983.

Burgess E., "La croissance de la ville", ", στο Y.Grafmeyer & Joseph I. (Eds), *L' école de Chicago*, Aubier, Paris, 1984, σ.σ.127-143.

Chombart De Lauwe P.H., *La fin des villes*, Calman-lévy, Paris, 1982.

Clinard M., "The process of urbanization and criminal behavior", *The American journal of sociology*, 48/1943, σ.σ.202-213.

Cohen St., *Folk devils and moral panics, The creation of the Mods and the Rockers*, Paladin, London, 1973.

Crawford A., *Crime prevention and community safety. Politics, policies and practices*, Longman, London & N.York, 1998.

Cusson M., « Les zones urbaines criminelles », *Criminologie*, vol.XXII, 2/1989, σ.σ.95-105.

Déviante et Société, dossier : *Les représentations sociales de la justice pénale*, 28/2004, σ.σ.139-140.

Déviante et Société, *Les désordres urbains: regards sociologiques*, Vol.24, No 4, 2000.

Ericson R., « Mass media, crime, law and justice », *British Journal of Criminology*, 31/1991, σ.σ.219-249.

Farral S., Bannister J., Ditton J. & Gilchrist E., "Questioning the measurement of the 'fear of crime'. Findings from a major methodological study", *British Journal of Criminology*, 37/1997, σ.σ.658-679.

Fishman M., "Crime waves as ideology", *Social Problems*, 25/1978, σ.σ.531-543.

Garofalo J., “Crime and the mass media: A selective review of research”, *Journal of research in crime and delinquency*, 18/1981, σ.σ.319-350.

Guerry E., *Essai sur la statistique morale de France*, Paris, 1833.

Herbert D., “Urban crime: A geographical perspective”, *Social problems and the city*, Oxford University Press, 1979, 1983.

Kesteren V., Mayew P., Nieuwbeerta P., *Criminal victimisation in seventeen industrialised countries. Key findings from 2000 ICVS*, NSCR, 2000.

Killias M. & Clerici Ch., “Different measures of vulnerability in their relation to different dimension of fear of crime”, *British Journal of Criminology*, 40/2000, σ.σ.437-450.

Killias M., *Précis de Criminologie*, Staempfli Editions SA, Berne, 2001.

Kury H. & Smartt U., „Attitudes to Punishment-International comparisons“, *Τιμητικός Τόμος για την Α.Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου*, Τ.Α', Νομική Βιβλιοθήκη-Bruyland 2003, σ.σ.721-745.

Lander B., *Towards an understanding of juvenile delinquency*, N.York, Columbia University Press, 1954.

Léauté J., *Criminologie et pénologie*, Les cours du droit, χ.χ.

Lee M., “The genesis of ‘fear of crime’ ”, *Theoretical Criminology*, 5/2001, σ.σ.467-485.

Lefebvre H., *La révolution urbaine*, Idées/Gallimard, Paris, 1970.

Lupton D. & Tulloch J., “Theorizing fear of crime: beyond the rational/irrational opposition”, *British Journal of Sociology*, 50/1999, σ.σ.507-523.

Lupton D., “Part of living in the late twentieth century: Notions of risk and fear in relation to crime”, *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 33/2000, σ.σ.21-36.

Mucchielli M., « L’ expertise policière de la ‘violence urbaine’. Sa construction intellectuelle et ses usages dans le débat public français », *Déviance et Société*, 25/2001, σ.σ.351-375.

Nieuwbertaa P. (Ed.), *Crime in comparative perspective*, NSCR, Boom Juridische uitgevers, Den Haag, 2002.

Pantazis Ch., “ ‘Fear of crime’, vulnerability and poverty”, *British Journal of Criminology*, 40/2000, σ.σ.414-436.

Park R.E., Burgess E., McKenzie R., *The city Chicago*, University of Chicago Press, 1925.

Quételet A., *Essai sur la physique sociale*, Paris, 1835.

Robert Ph., *Le citoyen, le crime et l' État*, Librairie Droz, Genève-Paris, 1999.

Schmid D., Urban crime areas I&II, *American Sociological Review*, 25/1960.

Shaw C. & MacKay H., *Juvenile delinquency in urban areas*, University of Chicago Press, 1942.

Skogan W., “La sécurité dans les grandes villes américaines”, *Revue internationale de criminologie et de police technique*, 4/1983, σ.σ.24-34.

Szabo D., *Crime et ville*, Paris, Cujas, 1960.

Taylor R. & Hale M., “Testing alternative models of fear of crime”, *The journal of criminal law and criminology*, 77/1986, σ.σ.151-189.

Tobias J.J., *Crime and industrial society in the 19th century*, N.York, Schocken books, 1967.

Tremblay & Ouimet M., « Trajets urbains et risques de victimisations : les sites de transit et le cas du métro de Montréal », *Criminologie*, 34/2001, σ.σ.157-176.

Wacquant L., *Οι φυλακές της μιζέριας, Λόγοι δράσης*, Πατάκης, 1999.

Weber M., *La ville*, Aubier-Champ urbain, Paris, 1982.

Wilson J.Q. & Keeling G., “Broken windows: The police and the neighborhood safety”, *The Atlantic Monthly*, March 1982, σ.σ.29-37.

Wirth L., “Le phénomène urbain comme mode de vie”, στο Y.Grafmeyer & Joseph I. (Eds), *L' école de Chicago*, Aubier, Paris, 1984, σ.σ.251-277.

Wirth L., “Urbanism as a way of life”, *American Journal of Sociology*, 44/1938, σ.σ.1-24.

Wortley R., L.Mazerolle (Eds), *Environmental Criminology and Crime Analysis*, Willan Publ., USA, Canada, 2008.

Zarafonitou, C. (2008) «Fear of crime and victimisation: the Greek experience», στο Helmut Kury (Ed.), *Fear of crime-Punitivity. New developments in Theory and research*, Universitätsverlag Dr.N.Brockmeyer, Bochum, σ.σ.159-172

Zarafonitou, C., Tseloni, A.(2008) “Fear of crime and victimisation: A multivariate multilevel analysis of competing measurements”, *European Journal of Criminology*, vol.5, σ.σ. 387-409.

Zarafonitou Ch., “Criminal Victimisation in Greece and the Fear of Crime: A 'Paradox' for Interpretation”, *International Review of Victimology* , 16 (3),2009, 277-300.

Zarafonitou Ch., “Punitiveness, fear of crime and social views” in Kury, H., Shea, E. (Eds.) *Punitiveness – worldwide perspectives*, Bochum: Universitätsverlag Dr. Brockmeyer, 2011, pp. 269-294

Zarafonitou Ch. (Guest Editor), “Fear of crime. A comparative approach in the European context”, Special Issue of *CRIMINOLOGY*, October 2011.

Zarafonitou Ch. “Fear of crime in contemporary Greece: Research evidence”, in Ch.Zarafonitou (Guest Editor), Special Issue “Fear of crime. A comparative approach in the European context”, *CRIMINOLOGY*, October 2011, pp.50-63.

B. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αλεξιάδης Στ., «Έγκλημα και τύπος: πανόραμα», *Αντιχάρισμα στη μνήμη του Καθηγητού Ι.Κ.Παπαζαχαρίου*, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα 1994, σ.σ.45-54.

Αλεξιάδης Στ., *Εγκληματολογία*, Δ' έκδ., Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004.

Ζαραφωνίτου Χ. (Επιμ.), *Η προστασία του περιβάλλοντος από εγκληματολογική σκοπιά*, Τετράδια Εγκληματολογίας 1, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1996.

Ζαραφωνίτου Χ., «Ο φόβος του εγκλήματος. Ενδοαστιακή κατανομή της εγκληματικότητας και κοινωνικές αναπαραστάσεις του φαινομένου στο εσωτερικό της ελληνικής πρωτεύουσας», *Ποινική Δικαιοσύνη*, 2/2001, σ.σ.186-196.

Ζαραφωνίτου Χ., *Εμπειρική Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2^η έκδ., Αθήνα 2004.

Ζαραφωνίτου Χ., *Ο φόβος του εγκλήματος*, Μελέτες Ευρωπαϊκής Νομικής Επιστήμης 3, Α.Σάκκουλας, Αθήνα 2002 (ελληνικά/αγγλικά).

Ζαραφωνίτου Χ., *Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο. Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003.

Ζαραφωνίτου, Χ. (2006) «Εγκληματολογικές προσεγγίσεις του φόβου του εγκλήματος και της (αν)ασφάλειας», *Ποινική Δικαιοσύνη*, τεύχ. 8-9, σ.σ.1031-1039

Ζαραφωνίτου, Χ. (2006) «Ο ρόλος των κοινωνικών αντιλήψεων στη διαμόρφωση πολιτικών για την αντιμετώπιση σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων», *Εξαρθήσεις*, τεύχ. 10, σ.σ.79-90

Ζαραφωνίτου, Χ. (2008) *Τιμωρητικότητα: Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Ζαραφωνίτου, Χ. (επιμ.) (2007) *(Αν)ασφάλεια, Αντεγκληματική Πολιτική και Δικαιώματα του Ανθρώπου*, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή

Ζαραφωνίτου, Χ.(επιμ.) (2006) «Η (αν)ασφάλεια των μεταναστών: μια εγκληματολογική προσέγγιση», στον *Τιμητικό Τόμο για τον Ιωάννη Μανωλεδάκη*, τ.ΙΙ, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, σ.σ.1079-1105

Ζαραφωνίτου, Χ. (2008) «Κοινωνικές αντιλήψεις για την ποινική δικαιοσύνη και τιμωρητικότητα», στο *Ποινικές Επιστήμες, Θεωρία και Πράξη, Προσφορά Τιμής στην Άννα Ψαρούδα-Μπενάκη*, Α.Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σ.σ.1215-1230.

Ζαραφωνίτου, Χ. (2008) «Ο φόβος του εγκλήματος στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία και οι τάσεις αυστηροποίησης της ποινικής καταστολής», (κοινή συμβολή με Ν.Κουράκη), στο *Ποινικός Λόγος*, τ.5, σ.σ.1007-1015.

Ζαραφωνίτου, Χ. (2010) «Ο φόβος του εγκλήματος: ένα ελληνικό παράδοξο», στον *Τιμητικό Τόμο Καλλιόπης Δ.Σπινέλλη*, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα, σ.σ.125-150 & *Προδημοσίευση* από τον τιμητικό τόμο για την Κ. Δ. Σπινέλλη, στο *Ποινική Δικαιοσύνη & Εγκληματολογία*, 1/2009, 1-10.

Ζαραφωνίτου, Χ. (2011) "Από την ανταποδοτική στην αποκαταστατική δικαιοσύνη: τιμωρητικότητα ή άμβλυση των συγκρούσεων;", στο *Η Εγκληματολογία απέναντι στις σύγχρονες προκλήσεις. Επετειακό Συνέδριο για τα 30 χρόνια της Ελληνικής Εταιρείας Εγκληματολογίας*, Δ/νση έκδ. Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σ.σ. 115-129.

Ζαραφωνίτου, Χ. (2011) «Προτάσεις για την αντιμετώπιση των συναφών με την εγκληματικότητα και την ανασφάλεια προβλημάτων στο κέντρο της Αθήνας», στο *The Art of Crime*, τεύχος 20, Νοέμβριος 2011.

Κουράκης Ν., «Το έγκλημα στην Ελλάδα σήμερα», *Εγκληματολογικοί ορίζοντες*, Τ.Β΄, Α.Σάκκουλας, Β΄ έκδ., Αθήνα-Κομοτηνή, 2005, σ.σ.3-17.

Νικολόπουλος Γ., «Κατασκευάζοντας έναν Ευρωπαϊκό Χώρο 'ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης': το 'Πρόγραμμα Χάγης' και τα διακυβεύματα μιας υπερκρατικής βαθμίδας κοινωνικού ελέγχου», *Ποινική Δικαιοσύνη*, 3/2005, σ.σ.323-332.

Πανούσης Γ., *Έγκλημα και τοπική κοινωνία*, Εγκληματολογικά 1, Α.Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1993.

Πανούσης Γ., *Καθ' υπερβολήν*, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008.

Παπαθεοδώρου Θ., *Επιτηρούμενη Δημοκρατία*, βιβλιόραμα, αθήνα, 2009.

Παπαθεοδώρου Θ., *Δημόσια ασφάλεια και αντεγκληματική πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2002.

Φαρσεδάκης Ι., *Η εγκληματολογική σκέψη. Απ' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, Νομική Βιβλιοθήκη, Τ.Α', Αθήνα, 1990.